

у вивченні того чи іншого питання є основою провідних досліджень. Лише комплексний підхід до обрання наукових підходів, принципів наукового пізнання, методів здатен забезпечити повноцінне вирішення конкретного наукового завдання – взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства.

Проведений аналіз надає можливість визначити методологію дослідження взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства як структурно-логічно сформовану систему взаємодоповнюючих та взаємопов'язаних компонентів (наукових принципів, дослідницьких підходів, методів, вчень), застосування яких забезпечить отримання об'єктивних (істинних) висновків теоретико-прикладного значення щодо взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства.

Бібліографічні посилання:

1. Калашник О.А. Правовий статус місцевих загальних судів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2016. 234 с.
2. Крушельницька Т.А. Теорія синергетики – нова методологія розвитку податкової системи. *Вісник Академії митної служби України. Сер.: Держ. упр.* 2010. № 2. С. 25-29.
3. Верба І.О. Право на доступ до правосуддя та його юридичне забезпечення: загальноправова характеристика: дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2016. 225 с.
4. Каблак П.І. Взаємовідносини судової влади та громадськості (правові і організаційні аспекти): дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2015. 211 с.
5. Загальна теорія держави і права: підручник / за заг. ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
6. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: підручник. Київ: Кондор, 2016. 716 с.
7. Грушко І.М., Сиденко В.М. Основы научных исследований. 3-е изд., перераб. и доп. Харьков: Выш. шк, Изд-во при Харьковском университете, 1983. 224 с.
8. Філософський енциклопедичний словник. Довідкове видання / редкол.: В.І. Шинкарук та ін. Київ: Абрис, 2002. 744 с.
9. Боруленков Ю.П. Методология юридического познания. *Юридическая наука и правоохранительная практика.* 2013. № 1 (23). С. 13-19.
10. Прокопенко О.М. Методологічний інструментарій цивільно-правового дослідження. *Молодий вчений.* 2016. № 10 (37). С. 449-452.
11. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. *Злободневные вопросы российской криминалистики.* Москва: Норма, 2001. 240 с.

Наливайко Лариса Романівна,
доктор юридичних наук, професор,
проректор Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Оршкова А.Ф.,
викладач кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

**ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ГАРАНТІЙ ПРАВ І СВОБОД
ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ**

Держава не може вважатись демократичною, соціальною і правовою за відсутності нормативно-правових та організаційно-правових (інституційних) гарантій, що забезпечують безперешкодну реалізацію законних прав, свобод і інтересів людини і громадянина, зокрема, внутрішньо переміщених осіб, а також у разі їх порушення – охорону, захист та відновлення. Так, внаслідок анексії Автономної Республіки Крим та збройного конфлікту на Сході України актуального значення набуло питання гарантування прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Стан статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні, характеризується недосконалістю та розбалансованістю гарантій реалізації прав і свобод у різних сферах суспільного життя. У контексті

того, що проголошення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб є однією з ознак правопорядку у суспільстві, слід звернути увагу на необхідності створення ефективних умов їх реалізації, що повинні забезпечуватися надійною системою їхніх гарантій.

Окремі аспекти гарантування прав і свобод людини і громадянина, досліджували такі науковці, як: М. Гуренко, А. Колодій, О. Петришин, В. Погорілко, П. Рабінович, В. Тацій, Ю. Шемшученко та ін. Проте, зіткнувшись у 2014 р. з військовою агресією, окупацією частини території України, органи державної влади та місцевого самоврядування стикнулись не тільки з проблемою внутрішньої вимушеної міграції, а і з потребою створення ефективних гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Так, актуальним є питання необхідності наукового уточнення та обґрунтування визначення поняття гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Слушною з цього приводу є думка, що у випадках відсутності гарантій, права, свободи та обов'язки людини і громадянина приймають форму «заяв про наміри». Адже, вони стають звичайними деклараціями, які не мають практичного підґрунтя і, відповідно, соціальної цінності. Крім того, гарантії – це свого роду зовнішній механізм обмеження влади, яка завжди прагне до саморозширення й посилення своєї присутності в усіх сферах людського життя [1, с. 85]. Вищезазначене стосується й внутрішньо переміщених осіб, адже щодо них мають бути впроваджені ефективні гарантії, які захищатимуть їх під час реалізації ними своїх прав і свобод.

Першочерговим є визначення етимологічного значення поняття «гарантія», яке походить від французького слова «garantie» та перекладається, як забезпечення, запорука, умова, яка забезпечує що-небудь. Отже, гарантіями є умови, що необхідні для нормального здійснення чогось, зокрема реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Як вже зазначалось, у науковій літературі немає єдиного підходу щодо визначення поняття гарантій, зокрема, щодо забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, так актуальними є різні наукові підходи, що обумовлено, як обсягом, так і складністю досліджуваного поняття.

Як зазначають Н. Оніщенко та Н. Пархоменко, сутність гарантій основних прав і свобод людини та громадянина полягає в утворенні державою умови, які повинна створити держава для їх реалізації [2, с. 14]. За змістом гарантії основних прав і свобод, продовжують учені, є системою заходів, спрямованих на реалізацію прав (органи охорони здоров'я, соціального забезпечення тощо) [2, с. 21]. М. Вітрук вважає, що гарантії прав і свобод людини – це ті умови і засоби, які забезпечують їх фактичну реалізацію і надійну охорону (захист) для кожної людини [3, с. 78]. М. Строгович, зауважує, що гарантії – це встановлені законом, нормами права засоби, способи, якими охороняються і захищаються права громадян, припиняються та усуваються їх порушення, відновлюються порушені права [4, с. 180]. А. Іванов та В. Скобелкін розглядали гарантії з точки зору їх розуміння як засобів і способів, за допомогою яких забезпечується реальне здійснення демократичних прав і свобод громадян [5, с. 10]. Радянські дослідники, зазначали, що гарантії прав і свобод громадян – це умови, засоби, способи, які забезпечують здійснення у повному обсязі і всебічну охорону прав та свобод людини. Поняття «гарантії» охоплює усю сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників спрямованих на практичну реалізацію прав та свобод, на усунення можливих перешкод їх повного, або можливого здійснення [6, с. 555]. Водночас С. Гусарев, А. Олійник та О. Слюсаренко стверджують, що гарантії прав і обов'язків – це відповідні умови та засоби, що сприяють перетворенню в життя проголошених прав і свобод та виконанню обов'язків [7, с. 241]. Подібну позицію з цього приводу обґрунтовує К. Волинка [8, с. 18]. Тож, дослідники під змістом гарантій прав і свобод людини і громадянина пропонують розуміти систему умов, засобів та способів, якими охороняють та захищаються права громадян.

Згідно з позицією В. Погорілка та В. Федоренка, під гарантіями конституційних прав і свобод людини слід розуміти систему умов і засобів, юридичних механізмів забезпечення належної реалізації визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини та громадянина [9, с. 235]. У визначенні поняття науковцями акцентується увага, саме на системі умов і засобів, юридичних механізмів за допомогою яких реалізуються права і свободи.

У свою чергу, О. Петришин інтерпретує гарантії прав і свобод людини та громадянина в якості системи загальних (політичних, економічних, духовних тощо) і спеціально юридичних засобів та інститутів, спрямованих на створення умов для реалізації прав людини, а також забезпечення їх всебічної охорони та захисту від порушень [10, с. 456]. Зазначений підхід є значимим в сучасних умовах, адже у зміст досліджуваного поняття включено не лише загальні гарантії, а й спеціально юридичні засоби та інституції.

Отже, на основі викладених наукових точок зору щодо розуміння визначення поняття гарантії прав і свобод людини і громадянина, вважаємо, що гарантії прав і свобод внутрішньо

переміщених осіб – це сукупність загальних і спеціально юридичних засобів та способів, а також інститутів, за допомогою яких забезпечується здійснення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, а у разі їх порушення можливість звертатися до способів захисту та відновлення.

Проте, природу гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, не можливо пізнати без аналізу їх ознак. Водночас для того, щоб повно та об'єктивно розкрити основні характеристики та особливості цього складного за своїм змістом і багатоманітного за формами прояву явища, необхідним є акцентування уваги на найсуттєвіших його ознаках, серед яких можемо виокремити наступні:

по-перше, гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб мають вигляд складної системи, що являє собою сукупністю загальних (політичних, економічних тощо) і спеціально юридичних засобів та інститутів, які перебувають у нерозривному взаємозв'язку та взаємодії;

по-друге, гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб мають державну природу. Тобто, вони створюються нею виражаючи міру свободи, рівності та справедливості, яка втілюється шляхом визнання у світовому співтоваристві та забезпеченні того, щоб права і свободи однієї особи обмежували права і свободи іншої. Також, виконання гарантій підтримується та забезпечується силою державного впливу, зокрема за допомогою використання заходів примусу;

по-третє, гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб відображаються на рівні відповідних національних та міжнародних нормативно-правових актів, що наділяє їх такими властивостями, як загальність, загальнообов'язковість та законодавча захищеність;

по-четверте, гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб мають універсальний та безперервний характер. Так, вони переважно діють постійно і поширюється на всю територію держави;

по-п'яте, стан та рівень розвитку основних сфер суспільного життя відображають саме гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, адже за допомогою їх аналізу можна скласти уявлення про пріоритети державної політики, про політичну, економічну та соціальну атмосферу у країні, що є одним із показників рівня розвиненості національної системи права;

по-шосте, гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб мають реальний та доцільний характер, адже вони є умовами та факторами, які існують в об'єктивній дійсності та роблять процес втілення у життя прав, свобод і законних інтересів зрозумілим, вільним, безперешкодним та безпечним.

Бібліографічні посилання:

1. Годованець В.Ф. Конституційне право України: конспект лекцій / Годованець В.Ф. 2-ге вид., стереотип. Київ: МАУП, 2001. 216 с.
2. Оніщенко Н.М. Соціальний вимір правової системи: реалії та перспективи: монографія / Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко; від. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: Юридична думка, 2011. 176 с.
3. Витрук Н.В. Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе. Москва: Наука, 1979. 229 с.
4. Строгович М.С. Основные вопросы советской социалистической законности. Москва: Наука, 1966. 271 с.
5. Иванов А.П. Гарантии конституционных прав советских граждан / *Ученые записки Саратовск. юрид. ин-та им. Д. И. Курского*. 1968. Вып. XVII. Кн.1. С. 11-15., с. 108-109; Скобелкин В.Н. Юридические гарантии трудовых прав рабочих и служащих / Скобелкин В.Н. Москва: Юрид. лит., 1969. 183 с.
6. Малейн Н.С. Повышение роли закона в охране личных и имущественных прав граждан / *Сов. государство и право*. 1977. № 6. С. 41-46., с. 41; Юридична енциклопедія : в 6 т. / ред-кол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 1: А-Г. 672 с.
7. Гусарев С.Д., Олійник А.Ю., Слюсаренко О.Л. Теорія права і держави: навч. посіб. Київ: Правова єдність, 2008. 270 с.
8. Волинка К.Г. Правовий статус особи та гарантії реалізації прав і свобод за Конституцією України. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1998. 34 с.
9. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. проф. В.Л. Федоренка. 3-вид., перероб. і доопр. ; передмова проф. В.В. Коваленка. Київ: КНТ ; Видавництво Ліра-К, 2011. 532 с.
10. Цвік М.В., Петришин О.В., Авраменко Л.В. Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. / за ред. докт. юрид. наук., проф. акад. АПрН України М.В. Цвіка, докт. юрид. наук., проф. акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с.